

排灣族民族植物誌轉寫至排灣維基的條目—— 從口述採集、比對紀錄到排灣語書寫講起

venecivencik ta cemecemel na sepaiwan itua paiwan wikipidiya, sa uri kitjaucikel, kiumalj sa venecik ta pinaywanan

パイワン民族植物誌をパイワン語ウィキペディアの項目に書き換える——口述記録の採集から記録との対比、パイワン語記述まで

Transcribing Paiwan Ethnobotany into Articles of Paiwan Wikipedia: Collection, Comparison Records and Writing in Paiwan Language

文・圖 | tjaiwan · parilaw 博睿齊 (台大森林環境暨資源學系碩士生)

我來自台東太麻里鄉的tjavuqel (大武窟部落)，是目前在台北讀書的學生。

我的部落——大武窟部落是日治時期被日本政府遷到臨海的平地，也就是現在的金崙村。我來自這個部落的parilaw家——據老人家的口述，這是一個人丁旺盛的家族。然而我很早就在外求學，即使我的老家與家人一直住在部落裡，但直到前兩年，我才因為研究的需要，回到部落、開始認識關於tjavuqel的故事。

大武窟部落的傳說

我想先說一個關於我們部落的傳說：過去大武窟部落跟其他部落一樣，常因生活所需而遷徙。據大武窟部落耆老口述，大武窟部落的族人是由qadavayan這個地方向外遷徙而來的。後來則又遷到了大武窟 (katjavuqelan) 南方的drularularuq這個地方，據耆老表示此一地名的意思是「狹長之地」，與地形相仿，是為族人的耕作地。之後又從此地遷徙至qeliqepuan這個地方。有一次部落族人跟著傳統領袖遷徙，剛到一處、準備落腳蓋房子時，族人發現蓋房子所用的木柱，其木心竟然會發芽。族人們有

tiaken a kemasi tjavuqel a qinaljan i tjavuali a guan nua valangaw, sa temakesikesanan aken i gakku i taihuku tucu.

a ku qinaljan, pinatjavat ta ljaviljaving ta ljavak a lizuk nua sihu ka ripunanan, mavan a kanalun tucu. sa, lja parilaw a niaumaq, aya tjaucekil na ramaljengmaljeng, aicu a lja parilaw, namirazek saka tjuruvu a tacemekeljan, qaw kemasi kaqunuwan aken sa masasaw a temakesi, ljakua izuazua a ku umaqan kata taqumaqanan i qinaljan, ka patjedrusa a caviljan, ulja ku kinasaljinga ta kinkiu, avanazua a sema qinaljan a pataqilj a mumalj a kivadaq a paka tua "tjavuqel" a tjaucekil kata milimilingan.

a milimilingan a setjavuqel

natjemaucikel tia ramaljemeljeng na tjavuqel tua aicu a sikataqaljan nua tjavuqel a kemasi qadavayan. qaw, pasetavat tiamdju ta drularularuq, i navalj tua katjavuqelan. natjemaucikel tia ramaljemeljeng tua aza kadjunangan i drularularuq matu "larularuq a kadjunangan" sa pinaka taicu a ngadan. sa uri pasetavat tua qeliqepuan tiamadju. a sangasang, saljinga aken a tjemaucikel tua pakata niaqinaljan a milimilingan: kasicuayan a tjavuqel a mamaw ta zuma a qinaljan, nasemanliawliaw a sekaumalj tua sikavaljut tiamadju uta. izua a puita, nakiciul ta mazangilja patjavat a sikataqaljan, qaw nu tjaudjaljum taza kadjunangan, uri padjulu a temapaw tiamadju, manu sedjumak tiamadju taza sinanumaq a qeluz, aza tjuljivecaked nua kasiw, navenevu ta asaw.

感當地的生命力之強，所以便稱此地為katjavuqelan，而vukel其實就是木心的意思，族人也開始自稱為tjavuqel的人。這就是我們tjavuqel大武窟部落名的由來。

從植物認識部落

在部落的日子裡，我聽見很多這樣的故事——我發現我們的語言多麼有趣！尤其是跟土地、植物的關係如此密切。例如，大武窟部落有個舊聚落的地名叫vasikasikaw，老人家說是很多竹子的地方。而這個字中間的「qaw」就是排灣語中「竹子」的意思。又，老人家說以前部落遇到瘟疫時，需要把得病過世的人集中管理在遠離部落的地方以防止病情擴散，那個地方就叫做「djaljaljap」。而djaraljap就是排灣語「榕樹」的意思，原來老人家是說那個地方當時有一棵大榕樹，故取此名。我也曾經問過老人家有種植物叫酢漿草，老人家說這種草是以前的野菜，可以直接拔起來吃，吃起來酸酸的。後來我才發現，原來它的名字在排灣語裡就有「酸酸

sa kinemenem a sikataqaljan tua culj aravac a kadjunangan izua, avansika pinapungadan ta "tjavuqel" aya, namaitucu a milimilingan nua setjavuqel.

kemasi cemecemel a kemeljang ta tjaqinaljan

i qinaljan, naselangedan aken ta liaw a tjaucekil kata milingan mamau taicu, sa nakinemenem aken ta patarevan nua tjakai, sumaya za pakata kadjunangan kata cemecemel. izua a liaw a kapacacapilj! parutua kasicuayan, aza tjavuqel, izua a tjasangas a qinaljan i "vasikasikaw". aicu a kadjunangan, napuqawqawan aya a ramaljengmaljeng. sa aicu a pinivecekadan a vecik nua pinaywanan a "qaw". sa, kasicuayan, nu secevang tua saqetjuan a qinaljan, aya ramaljang, aza nu pusaqetjuan sa pacay a vawcau, qepuin itua maretimalji a kadjunangan sa kilalaing, avan nu masepu a matjuzuma, aza kadjunangan, sa pinapungadan ta "djaljaljap", mavan a "djaraljap" a pinaywanan a pacugan, manu a siaya nua ramaljeng tazua izuangata ita a kudrakudral a djaraljap, avan nu sikipungadan a qinaljan. sa nakivadaqanga aken tjaya vuvu aza cemecemel a pinaka a "puljek". aicu a cemel avan a ljaceng kasicuayan, aya tia vuvu, maqati a kakanen sa qaljeceqec aicu a cemecemel. qaw nakemeljanganga aken tjaivilj, izua a pacugan a "qaljeceqec" itua pinaywanan a ngadan nicu a cemel. saka, penetj aken a kemeljang tua tjaqinaljan

切此係的 多樣的 在部
。密如關 麼有趣 落的日子
！——我 裡，我
尤其是 發現 聽見
跟土地、 我們的 很多這
植物 語言 樣

vuvu正要月桃包cinavu，植物的用途與生活對族人來說是不可區分的。

的」意思。所以在認識部落的路上，我決定開始記錄排灣語與植物之間的故事。

往昔、文字與口述歷史

我也常在想，老人家把故事交給我們，要怎麼「對得起」他們？決定回來部落聽故事後，很幸運地，老人家們非常願意說屬於部落的故事。在整理故事的過程中，我也總是看見這些生命故事的交匯，猶似生動的部落圖像浮現眼前。用生命承接一個時代脈絡的vuvu們，有時候不一定願意重新憶起那些往事，甚至轉身就要離去，帶走一個時代的風景。

「部落歷史」，至今我仍在思索這個名詞的意義。沒有文字、可以稱做歷史嗎？文字記錄其實是時代演進的浪潮，也是無可迴避的命題。文字如何乘載故事、接力vuvu們的口述，一直是尋找中的難題。聽著老人家口述，其中有無奈、戲謔、氣憤與得意，也有因為記憶空白的隨心所欲和相互體諒的保守。而我們也不能忘記最重要的是那些老人家——若沒有口述者，文字難為、紀錄者更難為。

我認為應該保留各個部落的說法，因為有時候在地的說法會跟部落本身的脈絡有關，形成特別的故事。

sa uri patagilj aken a venecik ta tjaucikel nua pinaywan kata maratimalji a cemecemel.

cinalivatan, vinecikan kata tjaucikel

qaw kipaqeneqenetjanga aken, nu tjemaucikelanga tia vuvu tjanuamen, qaw kemeljanganga amen taza tjaucikel nua qinaljan sa kinuda amen a kicevung tjaya vuvu? nu sema qinaljan aken tua kilangeda ta tjaucikel, sa puqimang aken masa tjengelay a tjemaucikel tia vuvu tjanuaken. qaw napacucun aken taza kapacacapilj nua tjaucikel kata cinavalitan uta nu venecivencik, matu a natemalidu a venecikan nua qinaljan! inika tjengelay a qivuvuiva kata mapaqenetj taza cinalivatan tia vuvu nu sauninui, sa uri vaivaik kata kacuin taza cinavalitan nua qinaljan niamadju.

“aza cinavalitan nua qinaljan.”, nakipaqeneqenetjanga aken taza pacugan a patjetucu. neka a vincikan a tja kai, sa maqati a pinaka “likisi”? venecivencik amen ta cinavalitan nua tjaqinaljan, mavanaga a inika maqati a makacadja a sengsengan tucu. ljakua, nakinemenem amen tua kinuda a venecik ta tja kai kata tjaucikel nia vuvu. nakemikim aken taicu a pacugan tucu. izuazua a “tjakudain”, “ranaven”, “matjalaw”, “levan” i tjaucikel nu qivuvuiva tia vuvu taza cinavalitan. qaw uri malaing a qivuvuiva taza tjaucikel nu madrawdrawanga tia vuvu, kata pinivarurung tiamadju uta. qaw inika madrawdraw amen taza tjaljapazangalan a ramaljengmeljeng uta. nu nekanga a ramaljengmeljeng, inika tjemaucikel

目前參與撰寫關於植物部分的維基詞條。

sikamasanitalj a vinecikan, aza vinecikan a patjara cemeceml a ku vinecik itua wiki tucu.

djaqas 九苜	vaqu 小米	tjava 山黃梔	lukus 南洋山蘇花	zakilj 苧麻
qaw 竹	tjevus 秀貴甘蔗	ngat 月桃	djulis 紅藜	ljavucuvucu 腎蕨
saviki 檳榔	ljapicupicul 九節木	djalunay 土密樹	valjangatju 山柚	ljameljam 薑
sanguljingulji 山素英	valjevalj 山棕	sakuru 山櫻花	qungalj 台灣百合	sameci 光果龍葵
kataljap 克蘭樹	qaynguway / aynguway 姑婆芋	valulju 咬人狗	tjuqlj 相思樹	cuqu 茄苳
ljavilu 假酸漿	puljesek 酢漿草	quway 黃藤	tamaku 菸草	quljicaca 構樹
drakes 樟樹	tjavuvuk 薄瓣懸鉤子	ljasaras 黃水茄		

詢問vuvu植物名稱、用途和故事。

參與書寫排灣維基百科

所以，後來在2021年，我參與撰寫排灣語維基百科，便決定把在部落裡所採集到關於排灣族植物的說法與用途書寫在排灣語維基百科上。過程中除了書寫部落老人家跟我說過的族語和用途外，我也找了《排灣族民族植物》這本書作為我在文獻上的參考。選擇這本書也是因為它所調查的區域涵蓋北、東、南區的排灣族部落，而東部調查地點的最多，其中也包含金崙地區；甚至在書末也列有曾被訪談的大武窟部落的耆老。

在條目撰寫的過程中，我大多以自身部落裡老人家的口述為主，再比對、查證《排灣族民族植物》這本書，若有與書中記錄不同的，我也會以部落的口述為主，其原因有兩個：一是我認為應該保留各個部落的說法，因為有時候在地的說法會跟部落本身的脈絡有關，形成特別的故事。二則是為什麼在這個開放的維基平台，我們需要更多的排灣族族人參與這個書寫計畫，因為唯有大家一起參與，才能真正看見我們語言的多樣性，也才會看出語言如何記述在地的故事——這是一個非常精采也收穫滿載的過程。◆

tiamdju uta, sa pazangal aravac tua venecik taza tja kai kata cinavalitan nua tjaqinaljan.

kicapilj aken a venecik ta wiki a pianyuanan

saka, ka 2021 a caviljan, nakicaciul a venecik aken ta pinaywan itua wiki, sa napenetj aken a venecik tua tjakai kata sikakudanan nua cemecemel itua paiwan a wiki. aza u kinivadaqan ta ramaljemeljeng a ku sivecik. nu venecivencik aken, nakitjaucikel aken tjaya vuvu, qaw nakemikim sa pacucun aken ta qadupu a “cemecemel nua paiwanzuku (排灣族民族植物)” uta. napeniliq aken taicu a qadupu, masa a kinkiu ta liaw a qinaljan sa semanvecik taicu a qadupu, izua i virilj, kacedas kata navalj a qinaljan a sepaiwan, qaw tjaljaljiljawan a qinaljan i pasakacedas, izua a kanalun uta. sa izua a ku sinivecik a pakata ku kinivadaqan a setjavuqel a ramaljengmaljeng a tjavucikel.

napeniliq aken ta tjaucikel nua ku qinaljan sa venecivencik aken itua wiki, qaw pacucun sa kiquyam tua qadupu a “cemecemel nua paiwanzuku (排灣族民族植物)”, nu izua a maratimaljian nua qadupu a siaya, avan a ku sisangas a venecik a tjaucikel nua qinaljan, masa izua a maretimaljian nua tjasipacugan a tjakai, mavan a cinavalitan nua marka qinaljan, saka uri paqaljaj itjen sa padjengi. saka, ulja metjuruvu a kacalisiyan a kicaciul a venecik itua wiki tucu, sa tja pacuni a kakaiyan nu namakuda a nungaqan, saka mapacun tu tjakuday a venecik a nasikataqaljan a tjaucikel—aicu a tja cinalivatan a tjara namapeljuq tua talidu a sengsengan. ◆

tjaiwan · parilaw
博睿齊

排灣族，台東縣太麻里鄉金崙村tjavuqel (大武窟) 部落人，1995年生。國立台灣大學森林環境暨資源學系碩士生。希望將耆老的生命經驗、文化儀式及工藝技術紀錄並傳承，並思考部落在當代如何與外界對話、調和與競爭。現任kinateveteljan a venecik ta wiki a pianyuanan (排灣維基) 輔導員。